

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Oslo, 02.07.2014

Deres ref.:
13/2178

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2013/6752

Saksbehandler:
Pia Linda Sørensen

Rapportering av status for nasjonale utslipp av prioriterte miljøgifter 2013

På oppdrag fra Klima- og miljødepartementet (KLD) har vi utarbeidet en rapport som beskriver statusen for arbeidet med å nå det nasjonale målet som sier at utslipp og bruk av kjemikalier som utgjør en alvorlig trussel mot helse og miljø skal kontinuerlig reduseres, med intensjon om å stanse utslippene innen 2020. Rapporten følger vedlagt dette brevet.

Vi viser til brev fra KLD den 9.12.2013 om rapportering av status for de nasjonale utslippene av prioriterte miljøgifter frem mot 2020. Vi oversender vedlagte rapport som svar på dette oppdraget.

Norge har et nasjonalt mål som sier at utslipp og bruk av kjemikalier som utgjør en alvorlig trussel mot helse og miljø skal reduseres kontinuerlig, med intensjon om å stanse utslippene innen 2020. Det er utarbeidet en liste over stoffer eller stoffgrupper som omfattes av dette målet. Listen kalles prioritetslisten eller populært også verstinglisten. Prioritetslisten inneholder i dag 33 stoffer og stoffgrupper. Et stoff eller stoffgruppe tas inn på prioritetslisten når de fyller kriterier knyttet til alvorlige egenskaper. Dette gjelder stoffer som er lite nedbrytbare, som hopper seg opp i levende organismer og som har alvorlige langtidsvirkninger for helse, eller er svært giftige for miljøet.

Rapporteringen vår til KLD i 2012 ga en detaljert oversikt over de kjente utslippskildene for alle stoffene på prioritetslisten, samt beregninger av utslippsreduksjoner oppnådd i perioden 1995-2010. Neste tilsvarende, fullstendige rapportering vil være i 2015. Rapporteringen for 2013 er ikke tilsvarende detaljert. Den gir som oppdragsbrevet fra KLD ber oss om, en oversikt over bruken av virkemidler, samt informasjon om konkrete tiltak og resultater for å redusere bruk og utslipp av flere av miljøgiftene på prioritetslisten. Videre sier vi noe om den betydningen vi forventer at internasjonale avtaler og regelverk vil ha på utslipp og tilførsler av miljøgiftene til norsk natur.

Det er oppnådd betydelige reduksjoner i nasjonal bruk og utslipp av mange av stoffene på prioritetslisten. Resultatene er kommet gjennom strenge utslippskrav, forskriftsreguleringer, krav til avfallsbehandling, oppryddingstiltak i forurenset grunn og sjøbunn, samt tilsyn med de ulike krav og reguleringer. Som tidligere rapportert er utslippene for flere av stoffene redusert med mer enn 90 % siden 1995. Nettstedet www.miljostatus.no gir en oppdatert oversikt over utslipp, tiltak og

reguleringer for hver enkelt av stoffene/stoffgruppene på prioritetslisten. For flere av stoffene/stoffgruppene er det mangel på kunnskap om bruk og utslipp. Dette gjelder spesielt de stoffene som nylig er kommet inn på prioritetslisten. Vi arbeider kontinuerlig med å fremskaffe ny kunnskap for å kunne rapportere på utviklingen, for å ha et godt grunnlag for å vurdere tiltak og for å identifisere nye stoffer med egenskaper som omfattes av kriteriene for å settes på prioritetslisten.

For flere av stoffene er den langtransporterte tilførselen via luft, vann eller ved import av produkter som inneholder stoffene de viktigste kildene til utslipp til norsk natur. Tilførselen kan komme fra land i Europa, men mye kommer også fra land utenfor Europa. Vi arbeider derfor aktivt for å påvirke til strengt internasjonalt regelverk både i EU/EØS og globalt.

De siste årene har Norge vært en pådriver for internasjonale reguleringer for kvikksølv, bromerte flammehemmere (blant annet HBCD og deka-BDE) og perfluorerte forbindelser (blant annet PFOA). Den globale kvikksølvkonvensjonen (Minamatakonvensjonen) som ble vedtatt i 2013 er et stort skritt på vei mot å stanse bruk og utslipp av kvikksølv i mange land. I Stockholmkonvensjonen, som regulerer utslipp og bruk av organiske miljøgifter, pågår det et viktig arbeid med å forby bruk av flere bromerte flammehemmere. Stoffet HBCD ble innlemmet i Stockholmkonvensjonen i 2013, og Norge er en pådriver i arbeidet med å få et globalt forbud mot deka-BDE inn i konvensjonen. Parallelt arbeider Miljødirektoratet i samarbeid med det europeiske kjemikaliebyrået (ECHA) med et restriksjonsforslag for deka-BDE under REACH. Et nasjonalt forbud mot innhold av den perfluorerte syra PFOA i forbrukerprodukter trådte i kraft 1. juni 2014. Miljødirektoratet arbeider samtidig med et forbud mot PFOA under REACH i samarbeid med tyske myndigheter. For disse stoffene vurderer vi at arbeidet i globale konvensjoner og i EU vil redusere bruk og utslipp betraktelig over tid. Det er imidlertid andre bromerte flammehemmere og perfluorerte forbindelser hvor det gjenstår mye arbeid med å få på plass reguleringer, og vi fortsetter en aktiv internasjonal innsats med disse stoffene.

Det er en utfordring at det hele tiden tas i bruk nye stoffer der kunnskapen om skadelige effekter, bruk og utslipp er mangelfull. Vi fortsetter derfor arbeidet med kunnskapsinnhenting og aktiv internasjonal innsats for regulering der ny kunnskap tilsier at dette er viktig. Arbeidet i REACH er viktig for tidlig å få en god vurdering av nye stoffer som bringes inn på markedet. Myndighetsarbeidet i REACH er basert på en dugnad der alle land i EU/EØS bidrar, og vi gjør vår del av jobben ved å delta aktivt i flere av arbeidsgruppene. Tilsvarende arbeidsdeling gjøres i arbeidet med klassifisering og merking av stoffer, og også her er vi aktive bidragsyttere.

Flere av stoffene på prioritetslisten har eller er mistenkt for å ha hormonforstyrrende egenskaper. Generelt har vi for liten kunnskap om hvilke stoffer som har slike egenskaper, men det haster å øke kunnskapen slik at vi får et godt grunnlag for å redusere bruk og spredning. Dette er et område som vi prioriterer høyt, og vi deltar aktivt i EUs ekspertgruppe som ble opprettet i 2014 for å identifisere hormonforstyrrende stoffer. Arbeidet omfatter råd om teststrategier og tolkning av testdata knyttet til identifisering av slike stoffer i ulike REACH-prosesser og for biocidregelverket.

Miljødirektoratet har ansvaret for flere overvåkingsprogrammer der stoffer på prioritetslisten inngår i målingene. Resultatene brukes for å begrunne og dokumentere behov for tiltak og reguleringer. Norske overvåkingsdata har vært svært viktige for å få gjennomslag for stoffreguleringer i EU og globalt, eksempelvis for bromerte flammehemmere. Overvåkingen er viktig både for å oppdage

spredning av nye miljøgifter i naturen og for å følge nivåene av de mer velkjente miljøgiftene. Norge er langt framme på dette området, ikke minst når det gjelder overvåking i våre arktiske områder. Dette gir oss kunnskap om stoffer som kan transporteres over store avstander, brytes langsomt ned og som kan hope seg opp i organismer som sel og isbjørn. Slike data om langtransport er avgjørende for å identifisere nye persistente (lite nedbrytbare) organiske miljøgifter og for å få slike stoffer regulert. Selv om overvåkingen er relativt kostbar vurderer vi at det er et svært kost/nytte effektivt virkemiddel. En tidligst mulig regulering av miljøgiftene vil hindre skader på mennesker og miljø. Det vil ofte være umulig å ta miljøgifter som allerede er spredt til naturen ut av kretsløpet. Der hvor det er mulig ved mer konsentrerte forekomster, vil opprydding være svært kostbart.

Flere av stoffene på prioritetslisten inngår i mange produkter også til privat bruk, og til sammen kan mengdene bli store. Disse kan gi mulig utslipp og eksponering for mennesker og miljøet. Stoffene vi vil peke på i denne sammenheng er bisfenol A, mellomkjedete klorparafiner og siloksaner. Vi arbeider for å få på plass reguleringer av flere av de prioriterte stoffene som brukes i produkter, gjennom REACH og gjennom spesifikt europeisk regelverk for faste bearbejdede produkter, for eksempel RoHS-direktivet (elektriske og elektroniske produkter) og leketøydirektivet. Produktregelverket for kosmetikk og kroppspfleieprodukter ligger under Mattilsynet, og vi samarbeider med dem for å begrense innhold av prioriterte stoffer i slike produkter. Forbrukerproduktene har størst bruk og utslipp i bynære områder hvor det bor mange mennesker. Vi gjennomfører derfor overvåking av prioriterte stoffer i bynære områder. Vi har helt nye data som viser bekymringsfulle nivåer og oppkonsentrering i næringskjeden av siloksaner og mellomkjedete klorparafiner. Disse dataene forventer vi vil være viktige som grunnlag for reguleringer og for å få fortgang i arbeidet.

Historisk har det vært store utslipp av flere av stoffene på prioritetslisten fra norsk industri. Streng regulering både for landbasert- og offshoreindustrien har resultert i sterk nedgang i utslippene. I nyere utslippstillatelser har vi satt utslippsgrenser og krav til rapportering for stoffene på prioritetslisten. Dette er ikke godt nok dekket i alle eldre tillatelser, og i 2013 ble det startet opp en prosess for å se på behovet for endring av tillatelser, eksempelvis for utslipp av tungmetaller. Vurderinger i henhold til vannforskriften er også aktuelt i noen tilfeller.

Sjøbunnen langs norskekysten har gjennom lang tid blitt belastet med utslipp av miljøfarlige stoffer fra industri, avløp og andre punktkilder og av overvann fra byer og tettsteder. I årene fra 2010-2013 er det gjennomført omfattende oppryddingstiltak i Tromsø, og oppryddingen i Oslo havn ble tilnærmet ferdigstilt. Forurensede sedimenter er også fjernet eller tildekket i et mindre område i Bergen, Stamsund, Honningsvåg, Ramsund og Farsund. Målinger viser at dette har medført at utlekking og spredning av bly, kadmium, kvikksølv, PAH, PCB og TBT er betydelig redusert i disse områdene.

I årene 2010-2013 avsluttet forurensningsmyndighetene 541 saker som gjaldt forurenset grunn. Dette har medført at utlekking og spredning av arsen, bly, kadmium, krom, kvikksølv, PAH og PCB er betydelig redusert. Ved mange brannøvingsfelt på norske flyplasser er det problemer med PFOS i forurenset grunn som skyldes at PFOS tidligere ble brukt i brannskum. I 2013 startet vi arbeidet med å avklare hvilke krav som skal stilles til opprydding for å hindre uakseptabel spredning av PFOS til naturen.

Avfallsstatistikken viser at mer enn 95 % av det farlige avfallet i Norge samles inn og at 5 % har ukjent håndtering. Det behøver ikke bety at disse 5 % slippes ut i miljøet, men vi kan ikke redegjøre for hvor dette avfallet er. Vi har høy oppmerksomhet mot å sikre god innsamling og trygg håndtering av det farlige avfallet, som blant kan inneholde flere av stoffene på prioritetslisten. Vi har nylig foreslått en endring av avfallsforskriften, der det presiseres at husholdninger gratis kan levere inntil 1000 kg farlig avfall per år til kommunale mottak (i dag 500 kg). Det forventes at dette i noen grad kan bidra til økt innsamling av farlig avfall.

Det ble i 2013 gjennomført mye tilsyn med regelverket som på ulike måter omfatter bruk eller utslipp av stoffene på prioritetslisten. Det ble bl.a. gjennomført en landsdekkende aksjon med Fylkesmannen overfor industrien som arbeider med kjemisk overflatebehandling. Resultatene viste at grenseverdier for utslipp til vann av tungmetaller ikke ble overholdt ved 20 % av bedriftene. Funnene vil følges opp. I 2013 avdekket tilsynet vårt PFOS i oljeholdig avfall på noen av behandlingsanleggene for farlig avfall. Vi arbeider videre med å spore hvor dette kommer fra. Tilsynet i 2013 avdekket også at det fortsatt finnes leker på det norske markedet som inneholder ftalater, eksempelvis DEHP, men vi finner dette stadig sjeldnere. Kontroll av kvikksølv i sparepærer ble også gjennomført i 2013, men det ble ikke påvist brudd på dette regelverket. I 2012 ble den bromerte flammehemmeren deka-BDE funnet i refleksene på alt flammehemmet arbeidstøy i Norge. Importørene ble fulgt tett opp i 2012/2013 for raskest mulig å få produktene ut av markedet. Tilsynene i 2013 viste at det ikke lenger selges arbeidstøy som inneholder deka-BDE i Norge. På tilsyn følger vi også opp at virksomhetene gjennomfører substitusjonsvurderinger dersom de bruker stoffer på prioritetslisten.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Ellen Hambro
direktør

Marit Kjeldby
avdelingsdirektør